

KÖRNYEZETPOLITIKA: ÁLTALÁNOS ELVEK ÉS ALAPVETŐ KERETEK

Az éghajlatváltozástól kezdve a biológiai sokféleség csökkenésén és az erőforrások kimerülésén át a szennyezésig az Uniónak számos összetett környezetvédelmi problémával kell szembenéznie. Az e kérdések kezelését célzó európai környezetvédelmi politika az elővigyázatosság és a megelőzés elvét, a környezeti károk forrásuknál történő elhárításának elvét, valamint a „szennyező fizet” elvet követi. A Bizottság 2019-ben újtára indította az európai zöld megállapodást, amellyel a környezetvédelmi megfontolásokat az uniós szakpolitikai döntéshozatal előterébe helyezte.

JOGALAP

Az [Európai Unió működéséről szóló szerződés](#) (EUMSZ) 11. és 191–193. cikke az Uniót a környezetvédelmi politika illetékes szervévé teszi. E politika cselekvési területei közé tartozik többek között a levegő- és vízszennyezés, a hulladékgazdálkodás és az éghajlatváltozás.

KEZDET ÉS FEJLEMÉNYEK

A. Nemzetközi nyilatkozatok

Az emberi környezetről szóló első ENSZ-konferenciára 1972-ben került sor Stockholmban. A konferencián, amelyen a környezetvédelmi kérdéseket a legsürgetőbb nemzetközi problémák közé emelték, elfogadták a környezet megfelelő kezelésére vonatkozó elveket, többek között a [stockholmi nyilatkozatot és az emberi környezetre vonatkozó cselekvési tervet](#).

1992-ben Rio de Janeiróban tartották az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciáját. Ez a konferencia számos nagy hatású nyilatkozat – például az [Agenda 21](#), a [riói nyilatkozat](#), az [ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye \(UNFCCC\)](#) és a [Biológiai Sokféleség Egyezmény](#) – elfogadásához vezetett.

B. Európai szerződések

[Az Európai Tanács 1972-ben Párizsban tartott ülésén](#) kijelentette, hogy a gazdaságpolitikákat támogató közösségi környezetvédelmi politikára van szükség, és a környezet megőrzését és javítását, valamint a szennyezés és a káros hatások elleni küzdelmet célzó cselekvési programot sürgetett.

1987-ben az [Egységes Európai Okmány](#) új „környezetvédelmi címet” illesztett be az EGK-Szerződésbe (VII. cím), amely a közös környezetvédelmi politika első jogalapját képezte. Célja a környezet minőségének megőrzése, az emberi egészség védelme és a természeti erőforrások észszerű felhasználásának biztosítása. A szerződések ezt követő átdolgozásai megerősítették a Közösség környezetvédelem iránti elkötelezettségét, valamint az Európai Parlamentnek a környezetpolitika kialakításában vállalt szerepét.

1993-ban a [Maastrichti Szerződés](#) a környezetvédelmet (XVI. cím) hivatalos uniós szakpolitikai területté tette. Bevezette az együtdöntési eljárást, és általános szabállyá tette a Tanácsban a minősített többségi szavazást. Emellett sürgette a tagállamokat, hogy mérjék fel környezeti hatásukat, és tartsák tiszteletben a fenntartható növekedés elvét.

1999-ben az [Amszterdami Szerződés](#) 3c. cikke előírta, hogy a fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében a környezetvédelmet valamennyi uniós ágazati politikába integrálni kell.

2007-ben a [Lisszaboni Szerződés](#) prioritássá tette az éghajlatváltozás elleni küzdelmet és a fenntartható fejlődést. Ezenkívül jogi személyiséggel ruházta fel az Uniót, hogy nemzetközi megállapodásokat tudjon kötni.

Ezek az előrelépések megerősítették az Unió globális környezetvédelmi kulcsszerepét, olyan fontos kezdeményezésekkel mutatva utat, mint az [európai zöld megállapodás](#) és az [európai klímarendelelet](#).

ÁLTALÁNOS ELVEK

Az uniós környezetvédelmi politika az alábbi négy elven alapul:

- [Elővigyázatosság](#): Ha egy intézkedés vagy politika káros hatással lehet a környezetre vagy a közegészségre, és továbbra is fennáll a tudományos bizonytalanság annak hatásait illetően, az intézkedést mindaddig nem szabad végrehajtani, amíg további bizonyítékok nem állnak rendelkezésre.
- [Megelőzés](#): Olyan eszköz, amelynek célja a környezeti károk megelőzése, nem pedig az azokra való reagálás. Ehhez a környezeti károk előrejelzésére és elkerülésére szolgáló, megelőző intézkedésekre van szükség.
- [A környezeti károk forrásuknál történő elhárítása](#): Ha a környezeti kár már bekövetkezett, a szennyezők kötelesek megfelelő intézkedéseket hozni a forrásnál történő helyreállítás érdekében.
- [„A szennyező fizet”](#): Ha a kár bekövetkezett, a szennyezők kötelesek megfelelő intézkedéseket hozni a helyreállítás érdekében, valamint fedezniük kell a költségeket. Az elvet a [környezetvédelmi felelősségről szóló irányelv](#) révén kell végrehajtani, amelynek célja a védett fajok vagy természetes élőhelyek, valamint a víz és a talaj környezeti károsodásának elkerülése vagy orvoslása.

ALAPVETŐ KERET

A. Környezetvédelmi cselekvési programok

A Bizottság 1973 óta ad ki többéves környezetvédelmi cselekvési programokat, amelyek az uniós környezetpolitika számára meghatározzák a sorra kerülő jogalkotási javaslatokat és célokat. 2022 májusában hatályba lépett a [8. környezetvédelmi cselekvési program](#), amely az Unió 2030 végéig tartó, jogilag elfogadott közös környezetvédelmi politikai menetrendje. Megismétli a hetedik környezetvédelmi cselekvési program 2050-re vonatkozó jövőképét: a jólét biztosítása mindenki számára, bolygónk tűrőképességének határain belül maradván.

Az új program támogatja az európai zöld megállapodás környezetvédelmi és éghajlatpolitikai célkitűzéseit, épít azokra, továbbá hat kiemelt célkitűzést határoz meg:

- az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozó, 2030-ra kitűzött cél, illetve a klímasemlegesség 2050-ig történő elérése,
- az alkalmazkodóképesség fokozása, az ellenálló képesség erősítése és az éghajlatváltozással szembeni kiszolgáltatottság csökkentése,
- a regeneratív növekedési modell felé való elmozdulás, annak megvalósítása, hogy a gazdasági növekedés ne legyen erőforrásfüggő és ne okozzon környezetkárosodást, valamint a körforgásos gazdaságra való áttérés felgyorsítása,
- a szennyezőanyag-mentességi célkitűzés megvalósítása, többek között a levegő, a víz és a talaj tekintetében, valamint az európaiak egészségének és jólétének védelme,
- a biológiai sokféleség védelme, megőrzése és helyreállítása, valamint a természeti tőke – különösen a levegő, a víz, a talaj, az erdők, az édesvíz, a vizes élőhelyek és a tengeri ökoszisztémák – növelése,
- a termeléssel és a fogyasztással kapcsolatos környezeti és éghajlati terhelések csökkentése (különösen az energia, az ipari fejlesztés, az épületek és az infrastruktúra, a mobilitás és az élelmiszerrendszer területén).

B. Horizontális stratégiák

1. Fenntartható fejlődés

Az Unió 2001-ben vezette be első **fenntartható fejlődési stratégiáját**, ezáltal környezetvédelmi dimenzióval gazdagítva lisszaboni stratégiáját. A 2015-ben az ENSZ által elfogadott, a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendre reagálva a Bizottság 2016-ban közleményt tett közzé [„A következő lépések Európa fenntartható jövőjéért – Európai fellépés a fenntarthatóságért”](#) címmel, amelyben felvázolja, hogyan lehet a fenntartható fejlődési célokat beépíteni az uniós szakpolitikai prioritásokba.

2019 januárjában a Bizottság [„Fenntartható Európa 2030-ra”](#) címmel vitaanyagot terjesztett elő a fenntartható fejlődési célokról, amely három forgatókönyvet vázol fel a célok elérésére. 2019 márciusában a Parlament állásfoglalást fogadott el [„Éves](#)

[stratégiai jelentés a fenntartható fejlődési célok végrehajtásáról és teljesítéséről](#)” címmel. Ebben támogatását fejezte ki az egyik forgatókönyv iránt, amely azt javasolja, hogy az összes uniós és tagállami intézkedést a fenntartható fejlődési célok végrehajtására vonatkozó konkrét célok meghatározásával irányítsák. Felvázolja a 2030-ig elérendő konkrét eredményeket, és mechanizmust hoz létre a fenntartható fejlődési célok terén elért eredmények jelentésére és nyomon követésére.

2. Biológiai sokféleség

Az Unió 2011-ben elfogadta a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő stratégiáját, amely tükrözi azokat a kötelezettségvállalásokat, amelyeket az Unió részes félként a biológiai sokféleségről szóló ENSZ-egyezmény – a biológiai sokféleségről szóló fő nemzetközi megállapodás – keretében tett. A Bizottság 2020 májusában ismertette a [2030-ig tartó időszakra szóló biodiverzitási stratégiáját](#). Ez egy olyan átfogó, ambiciózus és hosszú távú terv, amely a természet védelmét és az ökoszisztémák pusztulásának visszafordítását célozza. A Parlament 2021 júniusában jóváhagyta ezt a stratégiát.

A Parlament 2024 februárjában elfogadta a [természet helyreállításáról szóló rendeletet](#), amely szerint 2030-ig az Unió szárazföldi és tengeri élőhelyeinek legalább 30%-át, 2050-ig pedig valamennyi helyreállításra szoruló ökoszisztéma 90%-át helyre kell állítani. A rendelet jelenleg a tanácsi szavazásra vár.

3. Élelmiszerrendszerek

2020 májusában az európai zöld megállapodás keretében a Bizottság ismertette [„a termelőtől a fogyasztóig” stratégiáját](#), amelynek célja a tisztességes, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerek kialakítása. A Parlament [2021. októberi állásfoglalásában](#) nagyrészt támogatta e stratégia jövőképét és céljait.

C. Nemzetközi környezetvédelmi együttműködés

Az Unió jelentős szerepet játszik a környezetvédelmi témájú nemzetközi tárgyalásokon. Részes fele számos olyan többoldalú, globális, regionális vagy szubregionális környezetvédelmi megállapodásnak, amelyek többek között a természetvédelemmel és a biológiai sokféleséggel, az éghajlatváltozással, valamint a határokon átnyúló levegő- vagy vízszennyezéssel foglalkoznak. Az Unió segítséget nyújtott számos, 2015-ben az ENSZ szintjén elfogadott jelentős nemzetközi megállapodás kialakításához. Ilyen például a [2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend](#) (amely magában foglalja a 17 globális fenntartható fejlődési célt és az azokhoz kapcsolódó 169 célkitűzést), az [éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás](#) és a [sendai katasztrófakockázat-csökkentési keret](#). Az Unió egyben részesévé vált a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezménynek ([CITES](#)) is, hangsúlyozva elkötelezettségét a biológiai sokféleség megőrzése és a vadon élő állatok és növények tiltott kereskedelmének megszüntetése iránt.

D. Környezetvédelmi hatásvizsgálat és a nyilvánosság részvétele

Egyes (magán- vagy közsférabeli) projektek, amelyek valószínűleg jelentős hatással lesznek a környezetre, például autópálya- vagy repülőtér-építés, környezetvédelmi hatásvizsgálat ([KHV](#)) tárgyát képezik. Továbbá számos (például a földhasználatot, a

közlekedést, az energiát, a hulladékot vagy a mezőgazdaságot érintő) közsférabeli tervet és programot alá kell vetni egy hasonló, stratégiai környezeti vizsgálatnak ([SEA](#)) nevezett folyamatnak. Mindkét irányelv arról gondoskodik, hogy bármilyen terv, program vagy projekt engedélyezése előtt környezeti vizsgálatra kerüljön sor.

Mindkét esetben fontos szempont a nyilvánossággal folytatott konzultáció. Ez az 1998. évi [Aarhusi Egyezményre](#) vezethető vissza, amely egy olyan többoldalú környezetvédelmi megállapodás, amelynek az Unió és annak valamennyi tagállama is részes fele. Az egyezmény három jogot biztosít a nyilvánosság számára: a nyilvános részvétel jogát a környezetvédelemmel kapcsolatos döntéshozatalban, a hatóságok birtokában lévő környezeti információkhoz való hozzáférés jogát (ideértve a környezet állapotára vagy az emberek egészségére vonatkozó információkat, amennyiben a környezet állapota ez utóbbit befolyásolja), valamint amennyiben ezt a két jogot nem veszik figyelembe, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogát. Ezeket a jogokat két fontos irányelv, nevezetesen a [2003/4/EK](#) és a [2003/35/EK](#) irányelv rögzítette az uniós jogszabályokban.

E. Végrehajtás, érvényesítés és nyomon követés

Az Unió környezetvédelmi politikájának hatékonyságát nagyban meghatározza annak nemzeti, regionális és helyi szintű végrehajtása. A nem tökéletes alkalmazás és végrehajtás továbbra is fontos probléma. A nyomon követés döntő fontosságú – mind a környezet állapota, mind az uniós környezetvédelmi jog végrehajtásának szintje tekintetében.

2001-ben az Unió (nem kötelező erejű) [minimumkövetelményeket](#) fogadott el a tagállamokban végzett környezetvédelmi ellenőrzésekre vonatkozóan. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a súlyos környezeti bűncselekmények esetében hatékony, arányos és visszatartó erejű [büntetőjogi szankciókat](#) szabjanak ki. Ilyen súlyos környezeti bűncselekmény például az anyagok levegőbe, vízbe vagy talajba történő illegális kibocsátása vagy kiengedése, a vadon élő állatok és növények illegális kereskedelme, az ózont lebontó anyagok illegális kereskedelme, valamint a hulladék illegális szállítása és lerakása.

A környezetvédelmi jog végrehajtásának és alkalmazásának elősegítésére létrehozott európai uniós hálózat ([IMPEL](#)) a környezetvédelmi hatóságok olyan nemzetközi hálózata, amelyet a végrehajtás erősítésére hoztak létre, és amely platformot biztosít a döntéshozók, a környezetvédelmi felügyelők és a végrehajtásért felelős tisztviselők számára az ötletek és a bevált gyakorlatok cseréjéhez.

2016 májusában a Bizottság elindította a [környezetvédelmi politikák végrehajtásának felülvizsgálatát](#), egy olyan új eszközt, amelynek célja, hogy segítsen megvalósítani az uniós környezetvédelmi jogszabályok teljes körű végrehajtását. Ez kiegészíti a hatályos uniós jogszabályok szerinti nyomonkövetési és jelentési kötelezettségek – szintén a Bizottság által elindított – célravezetőségi vizsgálatát (Célravezető és hatásos szabályozás program, [REFIT](#)), melynek célja a jogszabályok egyszerűbbé és kevésbé költségessé tétele.

1990-ben Koppenhágában létrejött az Európai Környezetvédelmi Ügynökség ([EEA](#)), melynek célja a környezetpolitika fejlesztésének, végrehajtásának és értékelésének támogatása, valamint a nyilvánosság ezzel kapcsolatos tájékoztatása. Az ügynökség

2020-ban közzétette a [környezet állapotáról szóló hatodik jelentését](#) az európai környezet állapotáról és kilátásairól.

Ami a nyomon követést illeti, az Unió működteti az európai Föld-megfigyelési programot (a [Kopernikuszt](#)), amely a környezetvédelmi megfigyeléshez szolgáltat műholdas adatokat. A szennyező anyagok tekintetében az Európai Szennyezőanyag-kibocsátási és -szállítási Nyilvántartás ([E-PRTR](#)) több mint 30 000 uniós ipari létesítmény kulcsfontosságú környezeti adatait tartalmazza. A két program adatai nyílt hozzáférésűek.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Parlament jelentős szerepet tölt be az Unió környezetvédelmi jogának alakításában. A 8. ciklus alatt (2014–2019) a Parlament többek között a körforgásos gazdaságról szóló cselekvési terven alapuló (a hulladékokról, az elemekről, az elhasznált járművekről, a hulladéklerakásról stb. szóló) jogszabályokkal, valamint az éghajlatváltozási kérdésekkel (a Párizsi Megállapodás ratifikálásával, az erőfeszítések megosztásával, a földhasználatnak, a földhasználat-megváltoztatásnak és az erdőgazdálkodásnak az Unió éghajlatváltozással kapcsolatos kötelezettségvállalásaiban történő elszámolásával, a kibocsátáskereskedelmi rendszer reformjával stb.) foglalkozott.

A 9. ciklus alatt (2019–2024) a Parlament kulcsszerepet játszott a Bizottság által hivatalosan 2019 decemberében útjára indított európai zöld megállapodás részeként előterjesztett javaslatok megvitatásában. E megállapodás hozzá fog járulni ahhoz, hogy Európa a világ első klímasegélyes kontinensévé váljon.

2019. november 29-én a Parlament [éghajlati és környezeti vészhelyzetet](#) hirdetett Európában és világszerte. E felhívást követően 2021-ben elfogadták az [európai klímarendeleletet](#). A rendelet kötelezi az Uniót a klímasegélyesség 2050-ig történő elérésére, és célul tűzi ki, hogy 2030-ra az 1990-es szinthez viszonyítva legalább 55%-kal csökkenjen a nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátás. A Parlament emellett 2023 áprilisában az „[Irány az 55%!](#)” intézkedéscsomag keretében az éghajlat-politikai célok elérését célzó jogszabályokat fogadott el.

A Környezetvédelmi, Közegészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Bizottság (ENVI) 2024 márciusában megvitatta az éghajlat-politikai és környezetvédelmi fellépés sürgető szükségességéről szóló bizottsági [jelentést](#) és [közleményt](#). Így a Parlament a jövőben is fontos szerepet fog játszani a környezetvédelmi döntéshozatalban.

A témával kapcsolatos további információkért látogasson el a [ENVI bizottság honlapjára](#).

Christian Kurrer / Alyssia Petit
04/2024

